

Необичан дечак из Смиљана

Колико је Тесла заиста био чудак?

Пише: Слободан Бубњевић

Прошла је Теслина година. Међутим, у оној која јој је претходила, али и у овој која је следи биће прилике да се пуно чује о Николи Тесли (1856-1943), нашем најпознатијем српском научнику и изумитељу. Много књига и чланака је објављено о њему, његовим бројним изумима, али и о животу. *Млади физичар* је такође и раније писао о њему, а нема сумње да ће писати и после овог броја.

Зато сигурно знате колико је Тесла био чудан човек. У годинама његове највеће славе, на прелазу из XIX у XX век, људи у Њујорку су се окупљали само да посматрају како Тесла доручкује, како му конобар редовно доноси јаје и поставља есцајг. Посматраче је узбуђивало каквим ритуалом велики научник приступа храни. Проносили су се гласови да Тесла уопште не спава, да рецитије напамет читаве књиге, да поседује надљудску менталну снагу, да има нападе инспирације кад у глави "визуелном методом" смишља своје чудесне изуме и да све у свему, нису чиста посла са тим његовим талентом.

Могло би се говорити да је Теслином лику као "чудном генију" допринео и он сам својим ванредним, готово мађионичарским, демонстрацијама моћи електрицитета са електричним пражњењима, јајима која ротирају без видљиве силе и теледиригованим бродовима. Такви јавни огледи су му омогућавали да пронађе финансијере за своја истраживања, али и стварали слику о њему као о "чаробњаку електрицитета".

Уз то, Тесла је иза себе имао невероватно велики број открића, знао је многе језике, имао образовање какво се у Америци није често сретало. Дружио се са познатим писцима као што је Марк Твен.

Читао је не само техничке књиге, волео је Волтерове филозофске списе, а Гетеовог "Фауста" је заиста знао скоро напамет.

Као што се данас детаљи из приватног живота медијских личности појављују стално у новинама, тако се и о Теслином карактеру и животу својевремено често писало, пре свега зато што његов живот није изгледао обично, посматран са стране. Живео је као усамљеник, без породице, посвећен раду и мислима, што је новинарима било довољно да од њега направе чудака. Гоњен новим идејама, Тесла се олако одрицао прихода од

Упорност

Теслин отац, Милутин, желео је да његов син после гимназије студира богословију и постане свештеник. Међутим, Тесла се врло занимао за техничке науке и није желео да наставља породичну традицију. У то време је избила епидемија колере и Тесла се разболео. Скоро на смрти рекао је оцу да ће оздравити ако му допусти да студира технику. "Студираћеш на најбољој техничкој школи у свету ако оздравиш", обећао му је отац. После тога, Тесла је чудесно оздравио, а његов отац је одржао обећање. На Вишој техничкој школи у Грацу, Тесла се истакао невероватном марљивошћу. Радио је по осамнаест сати дневно, а себи је допуштао само четири сата сна. Пратио је сва предавања и дао рекордан број испита. Професори су писали његовом оцу да ће се њихов студент убити толиким радом.

својих патената што га је у каснијим деценијама довело до потпуног сиромаштва, али је и то допринело необичности његове личности. Мада великодушан према пријатељима, у јавности се често показивао као нетрпељив, ћудљив и тврдоглав изумитељ. Нобелову награду је одбио, како се мисли, јер није желео да је дели са Едисоном.

У познијим годинама, сукоби које је имао са незадовољним финансијерима и судски спор са италијанским научником Марконијем, који му је украо идеју за пренос радио-сигнала, постали су права ноћна мора за Теслу. Јавност није увек била на његовој страни, а и кад је била, видела га је као екстравагантног научника. Истина, на крају научне каријере, Тесла је прилично утоную у езотерију, покушавајући да повеже источњачке мудрости са науком о електрицитету. Неке његове изјаве из тог доба, кад се посматрају ван шире слике, стварно личе на изјаве "лудих научника" из цртаних филмова.

У деценијама после Теслине смрти, мит о њему је постао само већи. Око Теслине обимне заоставштине је настала права крими-прича, а појавиле су се сумње да се у њој крију решења за разна оружја која је Тесла наводно развијао. Митска слика Тесле је нарасла до те мере да су неки људи почели да верују како он није научник "од овог света", да је био "анђео" и да је "космички геније". Таква претеривања су достигла врхунац деведесетих година кад су се у току рата, у нашим новинама стално писале измишљотине о томе да је Тесла открио ово или оно тајно оружје помоћу кога би се лако уништили непријатељи. Нема сумње да би Никола Тесла био први који би одмахнуо руком на такве бесмислице, а могуће је и да би се разбеснео због таквих заблуда, будући да је у више прилика заговарао светски мир и бесмисленост ратовања.

Но, да ли је Тесла заиста био чудак? О његовој личности је написано и много психолошких радова. Тесла је без ика-

кве сумње био неуобичајено надарен научник, али и човек пун супротности. Могао је данима да ради без хране и сна. Истрајавао је у некој идеји, без обзира да ли га је она водила у потпуни успех или самоуништење. Та карактерна црта је можда и кључна за његово разумевање и схватање како је од њега начињен мит.

Самодоказивање

У Госпићу, где се његова породица преселила, Тесла је у цркви, на општи ужас, поцепао хаљину једној дотераној и уображеној госпођи. Када га је отац укорио и ошамарио због тога, Тесла недељама није излазио из куће од срамоте. Зато је другом приликом успео да поврати свој углед. Приликом приредбе коју је у Госпићу приредила ватрогасна бригада, кроз црево из цистерне није могла да потече вода, све док млади Тесла није открио да је доводна цев запушена и то јавно свима показао. Тесла је често хтео да своје способности докаже себи и другима. Једном је на реци одлучио да покаже како може да рони испод дугог сплава. Кад је заронио, у три покушаја израњања ударао је главом у дебло. Постао је очајан, без ваздуха и снаге али досетио се да на површини, на троугаоном саставу између свака два дебела постоји ваздушни џеп. Изронио је и удахнуо ваздух кроз тај отвор, да би потом наставио да рони до краја сплава. Његови другови су мислили да се већ удавио. Другом приликом се купао у близини воденице, а водена струја га је снажно понела. Ухватио се за брану, али га је водени ток и даље вукао. Спасео се јер се досетио да се постави бочно, тако да смањи површину и притисак водене струје.

Занимљиво је да у детињству није још сасвим показивао ту своју истрајност. Тесла се родио у селу Смиљан, недалеко од Госпића у Хрватској. Његов отац, Милутин, био је сеоски свештеник, притом изузетно образован, великодушан и промишљен родитељ. Поседовао је велику библиотеку у којој је Тесла, још као дечак, пронашао и прочитао многе важне књиге.

Но, био је бојажљив дечак, далеко од оног титана у ког је касније израстао. Много година касније, Тесла је сам забележио анегдоте из младости у својој "Аутобиографији" коју је написао на молбу једног часописа америчког електричног друштва. Но, поред пријатних сећања на младост у Лици, Тесла се у аутобиографији сећа и неких нимало пријатних ствари. У једној од њих се можда крије кључ Теслине истрајности.

Тесла је имао старијег брата, Данета, који је био врло талентован и по његовим речима био "ријетки феномен душевне способности који ни биолошка истраживања не би могла објаснити". Нажалост, Дане је погинуо у једној незгоди. Коњ, кога је Теслиној породици поклонио један пријатељ, а за кога је Тесла написао да је био "прекрасан примјерак арапске расе који готово да је био људски разборит", случајно је ударио Данета копитом и дечак је потом преминуо од озледа. "Био сам свједок трагичног призора", написао је Тесла додајући да му "слика тог догађаја није изблиједила".

Цела породица је тешко поднела овај губитак. Нажалост, млади Никола се узалуд борио за пажњу код уцвелењених родитеља. "Ма што да сам поштено учинио, дјеловало би на мајку тако да бих је још више растужио због непрежаљеног губитка", записао је Тесла. Можда је зато Тесла још као дечак почео да улаже много напора у сопствено доказивање. А како бива код свих дечака, кад у томе није успевао лепим, покушавао је са инцидентима.

На студијама у Вишој техничкој школи у Грацу, Тесла је показивао марљивост каква није запамћена. Наједном са 23 године променио навике и почео да се коцка, што је посебно забринуло његове родитеље. Касније је нагло прекинуо са овим пороком, исто онако као што је и почео са њим. Селио се од града до града по Европи, свуда се истичући својим необичним талентом и невероватном истрајношћу, да би успут дошао до својих првих великих открића као што је индукциони мотор и наизменична струја. На путовање до Америке, Тесла је пошао са само неколико долара. Занимљиво је да је током прекоокеанског путовања заједно са својим земљацима учествовао у општој тучи на палуби брода.

У Њујорку се запослио као инжењер у Едисоновим лабораторијама и убрзо се прославио својим изумима као што су: трансформатор, радио пренос и индукциони мотор. Слава је његове карактерне црте само довела до крајности те су сви почели да их тумаче као особине "лудог научника". У тој фази свог живота се често сећао Данета и успевао да остане у борби до краја. Без обзира на све психолошке студије, немогуће тачно измерити колико је Тесла био далеко од нормалности.

Свакако, можете Теслу доживљавати како желите и како ти се чини најпогодније, али ни у ком случају на њега не треба гледати као на надљудско митско створење, чија је свака реч и мисао предсказање, што се понекад чини. Тесла је био талентовани геније који је имао свој почетак, вртоглави успон са светском славом изумитеља и човека који је смислио драгоцене изуме, али и старост у којој су његова енергија и идеје, ипак биле слабије. Где год се осврнете видећете неки уређај који ради захваљујући Теслиним открићима. Зашто тај допринос умањивати представљајући га као божанство, а не човека? Посматрајући га као дечака из Смиљана, Тесли као научнику одајемо већу почаст.

